

Innhold

Innledning	13
Hva er et kjønnsperspektiv?	13
Tiden – kontinuitet og endring	15
Husholdet i kjønns historisk perspektiv	17
Skiftende handlingsrom	20
Kjønnsperspektiv og metodiske tilnærminger	22
En nasjonal historie?	24

DEL 1

FRA VIKINGTID TIL REFORMASJON	27
--	----

Kvinner, kjønn og samfunn

Ingvild Øye

Innledning	29
Hva bygger vi på?	31
Kvinnesyn – ulike perspektiver	35
1 Med kjønnsblikk på vikingtiden	41
Sosial struktur, bosetning og befolkningssammensetning	43
Gravminner, stedsnavn og andre bosetningsspor	45
Giftermål, fødsel og levealder	51
Arbeid og kjønnsroller – komplementære eller kjønnsoverskridende?	53
Handel og håndverksspesialisering	55
Det ytre landnåmet – hvem dro?	59
2 Religionsskiftet – en ny mulighet for kvinner?	67
Giftermålet i spenningsfeltet mellom slekt og kirke	74
Kvinnelig klosterliv – mulighet eller utestenging?	78
Provent – et privilegium?	80
3 Slekt og kjønn	83
Giftermålet – et slektsanliggende?	86
Eiendom, råderett og sivil status	89

4	Befolkning og bosetning – vekst og nedgang. Har dette noe med kjønn å gjøre?	99
	Hovedlinjer i bosetningsutviklingen	101
	Betydningen av giftermålsalder og fødselshyppighet	103
	Livsutsikter og levealder	109
5	Kjønnsarbeidsdelingen – komplementær eller asymmetrisk?	115
	Sosiale forskjeller	118
6	Kvinner i bysamfunnet – gjorde byluft fri?	123
	Kjønns sammensetning	124
	Alderssammensetning og befolkningsstruktur	126
	Endringer i arbeidsdeling?	128
	Prostitusjon	130
	Retter og plikter	131
7	Makt og avmakt – sterke kvinner?	133
	Et utvidet maktbegrep	134
	Privat og offentlig sfære	135
	Kongsmødre – alliansepartnere – dronninger. Mektige eller avmektige? ..	138
	Sterke kvinner?	141
	DEL 2	
	TIDLIG MODERNE TID	145
	1500–1800	
	<i>Hilde Sandvik</i>	
	Innledning	147
	En mørk tid for kvinnene?	148
	Historikerdebatt og nye perspektiver	150
1	Kjønns perspektiv og metode	153
2	Økonomisk vekst	157
	Befolkningen	158
	Det europeiske giftermåls mønsteret	159
	Økonomisk vekst og kjønns arbeidsdeling	162
	Husmannsvesenet. Konsekvenser for kvinnene	166
	Bynæringer	167
	Trelast	170

Verk og tidlig industri i Norge	171
Tjeneste – sosialisering til lydighet?	173
3 Statens vekst	177
Politikk, lokalforvaltning og rettsvesen i et kjønnsperspektiv	178
Uformell kvinnemakt og den personlige kongemakten	179
Kjønnsperspektiv på forvaltningen	180
Tinget: lokalsamfunnets offentlighet – hadde kvinner adgang?	183
Supplikkene: bøneskriv til kongen	184
Fra konge og undersått til stat og borger	184
Kvinneres rettslige stilling	185
Religionens makt	188
Trolldomsprosessene	190
Løsaktighet	193
Militæret: annenhver ung norsk mann til hær eller marine	197
Undervisning og lærdomshistorie – klasse og kjønn	199
Lesende bønder?	200
Herrnhuterne, haugianerne og konventikkelplakaten fra 1741	202
4 Norge 1500–1800 i europeisk kjønnsperspektiv	205
Kjønnssystem i forandring?	210

DEL 3

FRA HUSHOLDSØKONOMI TIL MARKEDSØKONOMI .....

1800–1900

Gro Hagemann

Innledning .....

1 De store barneflokkenes tid	219
Befolknings eksplosjon	221
Husholdene blir mindre	224
Folkevandringer	227
Utvandringen til Amerika	228
Kvinneoverskudd	230
Seksualitet, fødsel og død	232
Barnebegrensning og seksualmoral	233
En ny frihet?	236

2 Husholdsøkonomien under avvikling	239
Husarbeid	240
Kvinner i familieøkonomien	242
Familiens rolle endres	245
De frigjorte hender	247
Husarbeidet blir en samfunnssak	250
Kjønnsarbeidsdeling og familiestrategi	253
Et skifte i tenkemåte	255
3 Halv mannlønn	259
Næringsfrihet	261
Uforsørgede kvinner	264
Industriarbeidere	267
Kvinner som innsatsfaktor	268
Verdien av kvinners arbeid	270
Kjønnsdelt arbeidsmarked	273
Kvinnelig og mannlig i moderne arbeidsliv	276
En moderne kjønnsorden	280
4 Opplysning og offentlighet	283
Folkeopplysning	285
Kjønns- og klassedelt skole	287
Private pike- og gutteskoler	288
Å sikre forsørgelsen	290
Troen som drivkraft	294
Misjon og vekkelse	297
Kallsetikk og emansipasjon	300
Moderne kvinner (og menn)	303
5 Fullmyndige borgere	305
Fra selskapsliv til offentlighet	307
«Privatlivets Genius»	310
Familieprinsippet under press	312
Ekteskapskontrakten	315
Kvinnesak	317
Stemmerett	320

DEL 4**HUSMORTID** ..... 327**1900–1960***Kari Melby***Innledning** ..... 329**1 Mange ekteskap, færre barn** 335

Demografisk overgang 336

Mange ugifte kvinner 337

Flere husmødre 338

Færre barn 339

2 Arbeid og forsørgelse 343

Et kjønnets arbeidsliv 344

Det nye arbeidslivet: middelklasseyrkene 350

Gammelt og nytt: kvinnearbeid i industrien 356

Tjenestejenter og hushjelper 359

Bondekvinner 360

Ny husmorrolle 363

3 Kvinners sosialpolitikk ..... 371«...det er intet tal som formår at bringe myndighetene i sådan uro
som et synkende fødselstal» 373

Fra sosialhjelpstat til velferdsstat 383

Kvinner bygget velferden 387

4 Politikk – ikke for kvinner? 391

Politiske rettigheter 393

Rettigheter! Hva så? 401

Sivilsamfunnets muligheter 406

Politikk i krig 410

Politisk marginale – ikke uten innflytelse 415

5 Kjønn som politikk 417

Sterk husmornorm 418

Økonomisk medborgerskap for husmødrene 420

Seksuelt medborgerskap? 423

Kulturkonflikt om kjønn 425

Kvinner under modernisering 428

DEL 5**VELFERDSSTAT, LIKESTILLING OG MANGFOLD** ..... 431**1960 – vår tid***Hege Roll-Hansen***Innledning** ..... 433**1 Befolkningen** 437

Hva er befolkningspolitikk? 441

Foreldre, barn og barnløshet 444

Seksualitet og identitetspolitikk 446

Kjønn og død 448

2 Økonomi, arbeid og forsørgelse 449

Bygdenæringene – tradisjon og mekanisering 451

Industrien 455

Velferdsstatens vekst: Nye yrker og endrede organisasjoner 458

Arbeidsinnvandring og nye ulikheter 460

Lønnet og ulønnet husarbeid 462

Kjønn, lønn og skjønn 464

3 Velferdsstaten og familiepolitikken 467

En kulturrevolusjon i det stille? 468

Barnehagen i husmorideologiens tid 471

Barnehagen som likestillings- og arbeidsmarkedspolitikk 474

4 Kunnskapssamfunnet 479

Enhetskolen – et likestillingsprosjekt? 480

En utdanningsrevolusjon? 483

Høyere utdanning som kjønnspolitisk arena 485

Guttedebatten – skole på ett kjønns premisser? 488

5 Politikken 491

Kvinnekamp 492

Statsfeminisme 495

Likestilling og mangfold 496

Makt, kjønn og rettferdighet 498

Kjønnspolitiske utfordringer 500

Litteraturliste ..... 503**Stikkord** 539**Personregister** 551